

משל למי שיש לו מאה אדומים והוא יושב בעיר קטנה והוא נחשב לעשיר ונכבד גדול, ובבואו לעיר גדולה אשר שם עשירים גדולים של מאה אלפים ויותר. אינו נחשב לכולם, כן ר"ח: כאשר יודמן בימי החול הוא חשוב ונכבד ור"ח תשרי לא נשמע עליו מאומה, כי הוא נודמן במקום גדול ביום חג הקדוש והנורא, ביום ראש השנה, לכן אין מדברים עליו מאומה.

(„אהל יעקב“, פרשת אמור)

גשמה יתירה גם בראש חודש

אף בראש חודש מקבל אדם מישראל גשמה יתירה.

(„סדר תיקונים ישרים“)

הנפש היחירה באה בעת אמירת „כתר“ בקדושת מוסף של ראש חודש.
(ע"פ שולחן ערוך של האריו"ל, כונת ראש חודש)

גרות של ראש חודש

מרבית קצת בגרות בעת תפילת ערבית בראש חודש.

(מעשה רב, בשם הגר"א)

גוהגים להדליק גרות לכבוד ראש חודש.

(פרי חדש, אר"ח, סימן תי"ט)

א"א עקביא

לוח השנה וקביעתו

א. שיטות שונות

א. מה זה לוח? — בדרך כלל, ערוך לוח השנה לפי איזו שיטה המכניסה סדר קבוע בחלוקת הימים, החדשים והשנה בהתאם לצרכי החיים החילוניים (התלויים בעונות השנה השונות) והדתיים. הימים והשנים נקבעים לפי מהלך השמש; החדשים נקבעו בתחילתם (וכפי הנראה כן גם השבועות) לפי הירח.

ב. יסודות הלוח. — מהנ"ל יוצא, כי היסודות שעליהן נשען כל לוח הם שיעורי הזמן של מהלך השמש והירח. שיעורים אלה ידועים בימינו בדיוק גמור: מידת שנת השמש (היינו הזמן שהארץ במהלכה סביב לשמש משלימה סיבוב אחד שלם) היא במאה שלנו: 365.24219 יום, שהם: 365 יום 5 שעות 48 דקות 45.216 שניות, ומידה זו הולכת ומתמעטת בשיעור של 0.864 (בערך) משניה בכל מאה שנה. מידת החודש האמצעית

בימינו הוא 29.5305879 יום, שהם 29 יום 12 שעה 44 דקות וקרוב ל-2.8 שניות; אף מידה זו הולכת ומתמעטת במשהו יותר מן 0.03 בשניה בכל מאה שנה.

ג. שלושה טיפוסים יסודיים ללוח. — ואולם מידות החדשים והשנים בימים ובשעות ובשברי שעות לא היו ידועות לקדמונים בדיוק, ואף קשה מאד להתאימן זו לזו בדיוק גמור, לכן נעשו מימי קדם ועד היום נסיונות ליצור שיטות שונות של לוח; בעיקר הדבר, יש להבחין שלוש שיטות.

1. לוח ירחי, המביא בחשבון רק את חדשי הירח. השנה, בלוח כזה, מצטרפת מ-12 חדשים, מהם בני 29 ומהם בני 30 יום.

2. לוח שמי, המיוסד רק על מידת השנה הטרופית (שנת החמה). חדשי השנה בלוח כזה אינם חדשי לבנה, כלומר: אין להם יסוד במהלך המאורות הטבעי, אלא חלוקה מלאכותית של כל ימי השנה למספר חדשים (על פי הרוב 12).

3. לוח ירחי-שמי, המונה את החדשים לפי מהלך הירח, אבל ימי השנה לפי מהלך השמש.

ד. עיבור של יום ועיבור של חודש. — 12 חדשי לבנה, לפי מידתם המפורטה לעיל בסימן ב, עושים 354 יום וקרוב לתשע שעות. לכן עושים בלוח ירחי את החדשים חציים בני 30 וחציים בני 29 יום, בסך-הכל 354 יום. אבל מחמת העודף של קרוב ל-9 שעות מתקבץ לאחר 3, ופעמים כבר לאחר 2 שנים, יום תמים, ולכן מעברים מומן לזמן את השנה ביום אחד, היינו מוסיפים יום אחד לאחד החדשים, שברגיל הוא בן 29 יום, והשנה היא בת 355 יום. שנה כזאת נקראת כבושה (כבושה בערבית = מעוברת). גם בלוח שמי יש צורך בשנה כבושה, שכן אם נחלק 365 יום ל-12 חדשים נקבל 7 חדשים בני 30 יום ועוד 5 חדשים בני 31 יום — כל אחד. אבל בשנה שמשית יש עודף של קצת פחות מ-6 שעות (רבע יום) על הימים השלמים, וזה עושה כמעט יום אחד בכל 4 שנים. לכן עושים בלוח כזה 3 שנים פשוטות, כל אחת בת 365 יום, ושנה רביעית כבושה בת 366 יום. (ועיין עוד פרטים בענין זה בסעיף ג על הלוח הנוצרי הגריגוריאני). ואילו בלוח ירחי-שמי יש צורך בעיבור של חודש שלם, מפני ש-12 חדשי לבנה עושים 354 עד 355 יום. ואלו שנת החמה היא 365 או 366 יום, הרי שבכל שנה ירחית מתהווה פחת כנגד השנה השמשית בשיעור 11 ימים בערך. פחת זה מתקבץ לחודש בן ל' יום לאחר שלוש, ולפעמים לאחר שתי שנים. שנה מעוברת מצטרפת, איפוא, מ-13 חודש.

ב. לוחות העמים הקדמונים

משיטות הלוח החשובות ביותר, הידועות מימי קדם ועד היום, יש להזכיר: א. לוח הבבלים (ירחי-שמי), למן המחצית השניה של האלף השלישי לפני מניין הנוצרים. השנה, שהתחילה, לפי דעת כמה חוקרים, מחודש האביב ניסן, ולפי דעת חוקרים אחרים, מחודש האסיף, תשרי, הצטרפה מי"ב חדשי לבנה, שנקבעו לפי ראיית

הירח החדש. לשם השלמת השנה, בהתאם לשנת החמה, היו מעברים אותה לפי הצורך בכפילת חודש אחד, כרגיל חודש אדר, אבל לפעמים חודש אלול, או גם חודש אחר. סדר קבוע לעיבור השנים לא היה קיים בבבל. ברבע האחרון של המאה החמישית לפני מניין הנוצרים נעשה נסיון לקבוע מחזור של 8 שנים, ובו שלוש שנות עיבור — אבל גדחה עד מהרה. למן שנת ג'שע"ח (ויש מקדימים הרבה) ליצירה הונהג מחזור בן י"ט שנים, ובו שבע שנות עיבור.

שמות החדשים, כפי שנגלו בלוחות חומר בבליים בתקופה מאוחרת בערך, הם (אותם שהעלו עמהם היהודים מבבל): ניסאנו (הוא ניסן); איירו (אייר); סיאנו, או סימאנו (סיון); דונו, או אוואו; ובזמן קדום יותר: דומוזי (תמוז); אבו (אב); אולולו (אלול); תאשריתו (תשרי); אראח-שאמנו (הוראתו; חודש השמיני, עברית: מרחשון); כיסליו, או: כיסלימו (כסלו); טביטו (טבת); סאבאטייו (שבט); אדארו (אדר).

ב. לוח המצרים (שמשי), למן זמן קדום מאד: השנה הצטרפה מייב חדשים, כל אחד בן 30 יום, ובסוף השנה צורפו עוד 5 ימים נוספים חוץ מחשבון החדשים, בסך הכל 365 יום. השנה היתה מחולקת לשלוש תקופות, כל אחת בת 4 חדשים: תקופת השיטפון (שטף הגילוס), תקופת הזרע, תקופת האסיף. מחמת הפגם של שש שעות (בקירוב) במידת השנה, הלך ראש השנה וחזר לאחוריו משנה לשנה, ורק אחרי 1605 שנה חזר ליומו הראשון. בכל אחד מייב חדשי המצרים היה חג שנקבע כבר למן ב'תקס"א ליצירת מספר הימים הקבוע בשנה היה נוח לחשבון, ולכן נשתמר לוח המצרים בחשבונות האסטרונומיים (כמו ב"אלמגסטי" לתלמי) גם חוץ למצרים, ואפילו אחר שנעשה במצרים בשנת ג'תקכ"ב—כ"ג ליצירה נסיון (שנכשל) להגהיג לוח מתוקן, שבו עשו (כמו בלוח היוליאני, עיין להלן) בכל 4 שנים — שנה אחת בת 366 יום. תיקון זה הונהג לסוף בשנת ג'תשל"ח — לייב ליצירה, אבל גם אחר כך עוד הוסיפו להשתמש בלוח המצרים הישן.

ג. לוח העברים. — לוח העברים הוא ירחי-שמשי ואנו נקדיש להלן לשיטת הלוח העברי פרק מיוחד.

ד. לוח השומרוני. — השומרונים קובעים את ראשי חדשיהם לפי חשבון המולד האמיתי (האסטרונומי), ובפרט זה הלוח שלהם מיוחד במינו מכל לוחות העולם. את המולד האמיתי בכל חודש הם מוצאים לפי טבלות אלבתני (אסטרונום ערבי מפורסם שחי במאה ד'ק' ליצירה) שהגיעו לידיהם בזמן לא ידוע, ולפי השערתו לא קודם מבמאה ה'ק'. טבלאות מיושנות אלה (שלפי אמונת השומרונים קיבלון כוהניהם, איש מפי איש, עד פינחס — נכד אהרן הכהן הגדול) חשובות בעיני השומרונים כדבר שבמסורת שאסור לשנות בהן כלום. טבלות אלבתני אלה בשינוי צורה וגם בשינוי פרטים קטנים מפורטות גם ב"הלכות קידוש החודש" לרמב"ם מפרק י"א והלאה, וכפי שהסקתי במקום אחר אין שום יסוד להגיה, שעברו מידי הרמב"ם לידי השומרונים, או מידי השומרונים אל הרמב"ם, ויותר נכון, שכל אחד מהם הגיע אליהם בדרך אחרת. עכ"פ אין שום אפשרות להגיה, שהרמב"ם קיבל את הטבלות מידי השומרונים, שכן טבלות השומרונים אינן מגיעות

אלא עד מציאת זמן המולד האמיתי של הירח, ואילו טבלות הרמב"ם מאריכות את החשבון עד כדי מציאת זמן האפשרות הראשונה של ראיית הירח החדש בכל חודש, וכפי שהוכיחו חוקרים מומחים חידש הרמב"ם בפרט זה דברים שלא היו ידועים לאסטרונומים בדורו ולא נתבררו אלא באסטרונומיה החדשה.

לוח השומרונים מיוסד על שני כללים ראשיים אלה: א. כלל הקביעות; אם המולד האמיתי חל למן הצהריים ומעלה — דוחים יום א' לחודש ליום המחרת. ב. כלל העיבור: אם יום תקופת ניסן מתאחר עד אחר יום ט"ו בניסן מעברים את השנה. יום תקופת ניסן נחשב אצלם יום 26 במארס לפי הלוח היוליאני (עיין להלן). כפי שנקבע לפי חשבון תקופת שמואל" בלוח העברי הקדום, ומהם קבלוהו השומרונים; היהודים מיהרו להכיר, ש"תקופת שמואל" (שלפיה השנה היא בת 365 יום ושש שעות) ארוכה מדי ופסולה, והנהיגו במקומה מידת שנה קצרה ממנה (עיין בפרק הלוח העברי). ואילו השומרונים מחזיקים בה עד היום, ומשום כך מתאחרים מועדיהם, בהרבה שנים, בחודש תמים ממועדי היהודים. בשנים שכל חדשיהם מקבילים לחדשי היהודים אפשר שפסחם יקדם או יתאחר ביום אחד מפסח היהודים. חוץ מכל זה — אין לוח השומרונים יפה אלא לקביעת מועדיהם, ולא לשום צרכים חילוניים. ואפילו לקביעת מועדיהם הם נזקקים לחשבון הלוח היוליאני, כפי האמור לעיל.

ה. לוח הקראים. — ערוך לפי הכלל הקדום של קידוש החודש עפ"י הראייה, ומשום הקושי שיש בדבר זה בימינו מתקינים להם חכמיהם טבלות למצוא בהן על פי החשבון את זמן הראייה הראשונה של הירח בכל חודש.

ו. לוח היוונים. — ביוון לא היה לוח קבוע בכל המדינה, אלא כל עדה היה לה לוח משלה, ובכל לוח נקבע ראש השנה ביום אחר, כנראה — לפי החלטת השלטון. גם שמות החדשים ביוון סדרם היה שונה בכל אחד מלוחותיהם המקומיים. מכל מקום היה כל חודש קבוע באחת מתקופות השנה. לשם עיבור השנה נכפל החודש הששי ולפעמים החודש הי"ב, או גם כל חודש אחר, כנראה — גם כן לפי החלטת השלטון המקומי. במאה ג'ר' ליצירה הנהיג התוכן קליאוסטראטוס מטינידוס מחזור של 8 שנים שבו 3 מעוברות, ובכל המחזור 99 חדשים, מהם 51 בני 30 יום ו-48 בני 29 יום. לפי זה היתה מידת השנה בלוח זה 365 יום ושש שעות. אחר כך נעשו כמה נסיונות לתיקון השיטה הזאת. בשנת ג'שכ"ט ליצירה הנהיג התוכן מטון מחזור של 19 שנה, בו 12 שנים פשוטות, 7 שנות עיבור, ס"ה 235 חדשים, מהם 125 בני 30 יום ו-110 בני 29 יום; לפי זה נחשבה מידת השנה 365 יום שש שעות וכמעט 19 דקות. גם בלוח זה נעשו במרוצת הזמן תיקונים לפי עצת התוכן קאליפוס בשנת ג'תכ"ג והיפארכוס שחי במאה ג'ת"ק—ת"ר ליצירה. בתקופה הרומאית נעשו הלוחות היווניים שמשיים בלבד.

ז. לוח הרומאים. — בימי רומולוס, המייסד האגדי של רומי היתה השנה מצטרפת מ-10 חדשים, למן מארס הראשון, שעלו כולם ל-304 יום. המלך האגדי השני נומא פומפיליוס הוסיף שני החדשים, ינואר ופברואר, והשנה היתה ירחית, בת 355 יום.

ואולם הידיעות על לוח הרומאים בימי קדם עדיין זעומות מאד. בזמן ההיסטורי היו החדשים מארס, מאי, קווינטיליס (יולי) ואוקטובר — בני 31 יום, והחדשים אפריל, יוני, סקסטיליס (אבגוסט), ספטמבר, נובמבר, דצמבר וינואר בני 29 יום, פברואר בן 28 יום, בס"ה 355 יום; חודש העיבור נקבע שלא בסדר קבוע, לפי ראות עיני הכהן הגדול.

ה. לוח יוליאני. — בימי כהונתו הגדולה של יוליוס קיסר, למן שנת 63 לפני מנין נוצרים, הזניחו לעפר את השנים במועד הנכון, וחשבון הזמנים בלוח הרומאים נתקלקל עד כדי כך, שבשנת 46 לפני מ"נ ראה יוליוס קיסר לנחוץ להוסיף בבת אחת מספר חדשי עיבור בין שני החדשים נובמבר ודצמבר, כדי להחזיר את הימים המזוהים, וככה השיג כי יום 1 בחודש של שנת 45 נפל ביום 1 בינואר, ומאז נקבע לוח שמשי, שבו השנה היא בת 365 יום ורבע יום (שש שעות), ומשום זה מונים 365 יום לכל אחת משלוש שנים הראשונות, ובשנה הרביעית מוסיפים לפברואר עוד יום אחד. לפי זה החדשים ינואר, מארס, מאי, יולי (יוליוס משנת 44 לפני מ"נ במקום קווינטיליס), אבגוסט (לכבוד אבגוסטוס קיסר, למן שנת 8 לפני מ"נ במקום סקסטיליס), אוקטובר ודצמבר הם בני 31 יום, אפריל, יוני, ספטמבר ונובמבר בני 30 יום, ופברואר בן 28 בשנה פשוטה ו-29 בשנה כבושה.

ג. לוח הנוצרים

א. הלוח הישן (או הלוח היוליאני). — תחילת מניין הנוצרים, היינו יום 1 בינואר של שנה 1 למנינם, נחשבת מיום שבת, ט"ז בטבת, שנת ג'תשס"א ליצירתה בתחילה קיבלו הנוצרים את הלוח היוליאני (עיין סוף הסעיף הקודם), והוא התקיים בידיהם לצרכים חילוניים עד שנת 1582 (ובכמה מדינות גם אחרי כן, ואפילו עד היום). ואולם הנוצרים קיבלו מאת היהודים את חג הפסח (בשינוי תכנון: לא זכר ליציאת מצרים, אלא לעיקר הדת הנוצרית) וגם את חשבון קביעת הפסח (גם כן בשינוי קצת ומתוך הקפדה שלעולם לא תזדמן פסחא שלהם ביום אחד עם פסח היהודים). ומשום כך הוכרחו להנהיג רק לצרכי קביעת מועדיהם הנדים (התלויים בפסחא) גם את חשבון הלוח הירחי-שמשי, כלומר: חשבון העיבור היהודי, אבל שוב בשינוי קצת. הכלל העיקרי שקבעו הנוצרים בשנת 325 לשם קביעת פסחא שלהם הוא: פסחא חלה רק ביום א' בשבת לאחר יום מלוא הירח שהוא ט"ו בניסן, לא קודם 22 במארס (היינו: לאחר יום תקופת האביב) ולא מאוחר מיום 25 באפריל.

ב. לוח מתוקן (גריגוריאני). — ואולם מידת השנה בלוח היוליאני, שהיא 365 יום ושש שעות, גדולה ביותר מ-11 דקות ממידת שנת החמה האמיתית, ושיעור זה עולה ליום אחד, ב-128 שנה בערך. גם מידת חודש הלבנה בלוח היוליאני נקבעה גדולה מכפי שהיא באמת. משום זה הלכה תקופת האביב במרוצת מאות שנים ונעתקה מיום 21 במארס לאחור, עד שבמאה 16 נפלה ביום 11 במארס. ומכיון שהנוצרים הוסיפו לחשוב לפי המסורת שלהם את יום 21 במארס ליום התקופה, התאחרה פסחא שלהם ב-10 ימים מהראוי, וזה גרם בשנים רבות להתאחרות פסחם יותר משלושים יום מחודש האביב. לכן

הנהיג האפיפיור גריגוריוס ה־13 לוח מתוקן הנקרא על שמו: גריגוריאני. לשם כך ביטל בשנת 1582 את 10 הימים היתירים שנצטברו עד אז, ומן 4 באוקטובר אותה שנה עברו לא ל־5 אלא ל־15 בו; להבא נקבע הכלל, שבכל 400 שנה עושים לא 100 שנה בנות 366 יום אלא רק 97. היינו ששנות המאות אשר מספריהן אינם מתחלקים ל־400 בלי שיוור (כמו 1700, 1800, 1900) הן פשוטות, בנות 365 יום. כן תוקנה קצת מידת חודש הלבנה לשם קביעת פסחא, ומאז חזרה האפשרות שפסחא של הנוצרים תזדמן ביום אחד עם פסחם של היהודים, אמנם לעיתים רחוקות מאד.

הלוח החדש נתקבל במרוצת הדורות אצל מרבית העמים. ואולם כמה כנסיות נוצריות־יווניות מוסיפות לחוג חג פסחא לפי חשבון הלוח היוליאני. ובסיבת מספר הימים הקבוע תמיד בשנה היוליאנית מוסיפים גם האסטרונומים עד היום לעשות את חשבונותיהם לפי חשבון השנה היוליאנית, שהוא נוח יותר לחשבונות, ובסוף מתקנים אותם בהתאם לתיקון שבלוח הגריגוריאני.

ג. יסודות הלוח הגריגוריאני. — השנה היא בת 12 חדשים: ינואר בן 31 יום, פברואר בן 28 יום בפשוטה, 29 יום בכבושה, מארס 31, אפריל 30, מאי 31, יוני 30, יולי 31, אבגוסט 31, ספטמבר 30, אוקטובר 31, נובמבר 30, דצמבר 31. השנה היא אפוא בת 365 יום בפשוטה ובת 366 יום בכבושה. שנה כבושה היא כל שנה שמספרה מחולק ל־4 בלי שיוור (4.12.8 וכ"ו), ואם המספר מסתיים בשני אפסים — כשהוא מתחלק ל־400 בלי שיוור (1600, 2000, 2400, 2800 וכ"ו), החגים בלוח הנוצרים מחולקים לשני מינים: א) חגים קבועים, החלים בימים קבועים בחדשי השנה הנ"ל; ב) חגים נדיים החלים בימים קבועים בשבוע, אבל לא בחודש, והם כולם תלויים בפסחא, ופסחא נקבעת לפי חשבון קשה ומסובך ביום א' בשבוע החל באחד הימים למן 22 במארס עד 25 באפריל.

ד. לוח רוסי. — מידת השנה המונחה ביסוד הלוח הגריגוריאני היא: 365 יום 5 שעות 49 דקות 12 שניות, והרי היא גדולה ממידת שנת החמה האמיתית בקירוב ל־27 שניות. שיעור זה עולה ליום אחד ב־3200 שנה בערך. זאת אומרת: כדי להשוות את שנת הלוח למידת השנה הטרופית האמיתית יהיה צורך, עד שנת 3200, לעשות לפשוטה את אחת השנים, שלפי הכלל הקבוע של הלוח הגריגוריאני היא כבושה. הפגם הוא לפי האמת קטן מאד, ואף יש עוד זמן של יותר מ־1200 שנה לתקנו, ולכן לא נחפזו חכמי הכרונולוגיה בהצעות תיקון, אף־על־פי שביקשו דרך תיאורית לתקן את הפגם לפי כלל קבוע שיהא נוח גם לחשבון. והנה באו חכמי רוסייה, בימי המהפכה הבולשוית, וביטלו את הלוח היוליאני הישן, שהיה המקולקל ביותר בכל לוחות עמי התרבות (שכן ההבדל בינו ובין הלוח המתוקן הגריגוריאני הגיע במאה העשרים ל־13 יום). הם קיבלו במקומו את הלוח הגריגוריאני, אבל הכניסו בו שינוי קטן זה: בלוח הגריגוריאני, כאמור לעיל, עושים בכל 400 שנה 97 שנים כבושות, היינו שהשנים אשר מספריהן מסתיימים בשני אפסים הן כבושות רק אם המספר מתחלק בלי שיוור ל־400, — באו חכמי רוסייה והתקינו, כי בכל

900 שנה עושים רק 218 שנים כבושות, לפי כלל זה: מספרי השנים המסתיימים בשני אפסים מחלקים ל-9; אם יש עודף 2 או 6 השנה כבושה, בשאר המקרים – פשוטה. לפי זה, יש בכל 900 שנה $(= 218 + 365 \times 900)$ 328.718 יום, שאם נחלקם ל-900 נקבל מדת השנה: 365 יום 5 שעות 48 דקות 48 שניות, שאינה גדולה ממידת החמה האמיתית אלא בשיעור פחות מ-3 שניות, שאיננו עולה ליום אחד אלא ב-31.000 שנה בערך. לפי זה יש להניח לכאורה, שבין הלוח הרוסי ובין הלוח הגריגוריאני יתהווה שוב הבדל ביום אחד, אבל הרוסים השכילו לקבוע את השנים הכבושות בשנות המאות רק אם מספריהן המחולקים ל-9 נותנים עודף 2 או 6, וכאלה הן השנים 2000 ו-2400, שגם בלוח הגריגוריאני הן כבושות. ונמצא כי עד סוף פברואר שנת 2800 לא יהיה שום הבדל בין הלוח הגריגוריאני ובין הלוח הרוסי, אף על פי שהאחרון מתוקן מהראשון. בשנת 2800 יהיה פברואר בלוח הגריגוריאני בן 29 ובלוח הרוסי בן 28, ובין שניהם יתהווה הבדל ביום אחד שיארך רק 100 שנה, עד פברואר שנת 2900, שיהיה בן 28 בלוח הגריגוריאני ובן 29 בלוח הרוסי, ושני הלוחות ישתוו שוב לזמן של 300 שנה וכו', אלא שבינתיים יתוקן גם הלוח הגריגוריאני, כפי שיש לקוות.

ד. לוח המוסלמים

לוח המוסלמים (ירח י). – מצטרף מ-12 חדשי לבנה בלבד. מידת החודש נחשבת 29 יום 12 שעה 44 דקות, היינו קטנה ממידת החודש האמצעית בימינו כדי 2.8 שניות, ושיעור זה עולה ליום אחד ב-30,857 חדשים, שהם בערך 2572 שנים מוסלמיות, או כ-2495 שנות חמה. שמות חדשיהם ומספר ימיהם: א. מוחרם בן 30 יום; ב. צפר, 29; ג. רביע א', 30; ד. רביע ב', 29; ה. ג'ומאדי א', 30; ו. ג'ומאדי ב', 29; ז. רג'ב, 30; ח. שעבאן, 29; ט. ראמאדאן, 30; י. שאואל, 29; יא. ד'ו אלקעדה, 30; יב. ד'ו אלחג'ה, בפשוטה בן 29, בכבושה בן 30 יום. שנים כבושות הן 11 בכל מחזור של 30 שנים למן תחילת מניין הג'רה, והן השנים: 2, 5, 7, 10, 13, 16, 18, 21, 24, 26, 29 בכל מחזור. לפי זה, שנה פשוטה היא בת 354 ושנה כבושה בת 355 יום; ולכן, כל שנה מוסלמית מקדימה לבוא בכמו 11 ימים בשנת החמה; משום זה, כל חדשיהם וכל חגיהם חוזרים לאחור ומקיפים את כל חדשי שנת החמה. נמצא, כי 33 ופעמים 34 שנות הג'רה הן 32 או 33 שנות חמה. בכמה ארצות ערביות מוסיפים לקבוע כל חודש לפי ראייה ראשונה של הירח החדש. לוח כזה אינו יפה אלא לקביעת מועדים נדים בשנת החמה, אבל לא לשום צרכים חילוניים. תחילת מנין הג'רה חלה ביום 16 ביולי שנת 622 למ"ג, ג' באב שנת ד' שפ"ב ליצירה.

קידוש החודש ועיבור השנים בימי קדם

בימי קדם, כשבית המקדש היה קיים, וגם זמן רב אחרי חורבנו, היו העברים מקדשים את החודש על פי הראיה, זאת אומרת: אם בסוף יום כ"ט לחודש נראה חרמש הירח על פני השמים נקבע יום השלושים כיום אחד של החודש החדש, לא נראה הירח,

הג'רה – שנת בריחתו של מוחמד ממכה למדינה (622 למ"ג), הנחשבת באיסלם, למן 637,

לראש תקופה חדשה במנין השנים.

נקבע החודש החולף בן ל' יום. ויום א' של החודש הבא נקבע יום ל"א של החודש שעבר. במקרה הראשון היו מודיעים בדרכים שונות את תחילת החודש החדש לכל ישובי היהודים בין בארץ ישראל ובין בארצות הסמוכות לה. לפי המסופר במסכת ראש השנה (כ"ג ע"ב) היו תחילה מדליקים בלילות משואות (אבוקות גדולות) על ראשי ההרים, והן שמשו אות לכל הישובים. כי הגה מתחיל חודש חדש; אבל הכותים, יושבי שומרון, שהיו אז שונאי ישראל, התאמצו לקלקל לישראל את המועדים והיו מדליקים משואות לילה קודם היום הנכון, כדי לרמות את היהודים, ומאז החליט בית הדין לשלוח שליחים מיוחדים לכל ישובי־היהודים להודיע אותם מתי חלים ראשי החודשים וכן מתי עליהם לחוג את חגיהם. ואילו עיבור השנים (ראה להלן סימנים ה' ו') היה נעשה להם בסדר זה: ראשי העם, חברי בית הדין העליון, או הסנהדרין, היו מתאספים בסוף החודש אדר ומתיעצים יחד. היו שמים לב לכל הסימנים שבטבע, כמו: מצב התבואות ופירות האילן שדרכם להבשיל באביב, לכבשים ולעזים שדרכם להמליט בחודש האביב, למצב הדרכים — שכן בימי הגשמים, לפני בוא האביב, היו הדרכים מקולקלות וקשה היה לעם לעלות לפסח לירושלים — ולפי סימנים אלה ודומים להם היו מחליטים אם לעבר את השנה או לא. ואז היו בית דין שולחים שליחים מיוחדים בעוד מועד להודיע לכל ישובי העם, מתי חל חג הפסח. שיטה זו לא היתה יפה אלא לצרכים דתיים בלבד, היינו לקביעת המועדים, והיתה נהוגה עד שנת ד'ק"ט ליצירה (359 למנין נוצרים).

למן חורבן הבית השני השתלט על ארץ ישראל שלטון עם זר שהרבה למרר את חיי ישראל בגזירות קשות ורעות, ובין השאר ניטלה מבית הדין שבארץ ישראל האפשרות להודיע לכל תפוצות ישראל בזמן הנכון את תחילת בית הדין בדבר קביעת המועדים. לכן ראה ר' הלל בן ר' יהודה הנשיא הכרח לעצמו בשנת ד' ק"ט לבטל את השיטה הישנה לקידוש החודש ולעיבור השנים ולהנהיג לשם כך חשבון קבוע. בחשבון זה קבעו את מידת החודש של הירח, כדי לדעת על פיה מתי חל מולד הלבנה בכל חודש. כמו כן קבעו את מידת שנת החמה וחלקו את השעור לארבעה חלקים שווים, ולפי שיעורים אלה יכלו לחשב בחשבון בינוני ולמצוא מראש בקירוב גדול את זמני ארבע תקופות השנה, ובעיקר את זמן תקופת ניסן האמצעית. ומאז חדלו לשים לב בכל שנה לסימנים המנויים למעלה וקבעו את הכלל (ראש השנה כ"א): „כד חזית דמשכת תקופת טבת עד שיתסר בניסן עברה להאי שתא“. פרושו: אם ראית כי תקופת טבת (היינו עונת החורף) מתאחרת עד לאחר ט"ו בניסן (ואם כן יחול הפסח בטרם שיגיע האביב) יש לעצר את השנה, ומאז היו מעבירים את השנה רק לפי כלל זה של חשבון תקופת ניסן. גם החשבון היה נתון כולו בידי בית־דין שבארץ, ורק להם ניתנה רשות לקבוע חדשים ולעבר שנים, אבל הם יכלו לעשות את החשבון כמה חדשים מראש, ויכלו להספיק תמיד ולהודיע את תחילתיהם לכל ישובי היהודים בארץ ובכל תפוצות הגולה.

אותו חשבון שהנהיג ר' הלל עדיין לא היה החשבון המקובל בידינו כיום, שכן נתגלו אילו תעודות מזמן מאוחר, שבהן שונה קביעת כמה שנים מכפי שהיא ראויה להיות לפי־הלוח הנהוג אצלנו כיום. לפי דעת חוקרינו המובהקים (ח"י בורנשטיין וצ' יפה),

הונהג הלוח המקובל לכל פרטיו לא קודם מבשנת ד'ת"ר ליצירה (840 למ"נ). הכללים הראשיים שבשיטת לוח זה מפורטים בסימנים הבאים.

ה. שיטת הלוח העברי

א. תחילת היום. — תחילת היום מעת לעת נחשבת. בכל חשבונות הלוח העברי, לפי חשבון השעות הנהוג בימינו, תחילת שעה 7 לאחר הצהריים (או תחילת שעה 19). לפי הזמן האמיתי של כל מקום ומקום. היום מסתיים עם סוף שעה 6 אחרי הצהריים, שהוא הזמן האמצעי של שקיעת החמה, או זמן השקיעה האמיתי בעונת שוויון היום והלילה באביב ובסתיו.

ב. שעות היום. — היום, מעת לעת, מחולק לעשרים וארבע שעות. שעת היום הראשונה היא איפוא, לפי השעון הנהוג בימינו, שעה 7 בערב (או שעה 19), וכך הולכים ומונים עד כ"ד שעות, והשעה כ"ד היא שעה 6 בערב (או 18) למחרתו. פעמים מונים י"ב שעות ללילה לחוד, והן מתחילת שעה 7 בערב (או שעה 19) עד סוף שעה 6 בבוקר (או 6). שזה הזמן האמצעי של זריחת החמה (כמו בעונת שוויון היום והלילה באביב ובסתיו); וי"ב שעות ליום לחוד, והן מתחילת שעה 7 בבוקר (או 7) עד סוף שעה 6 בערב (או 18). מניין זה מצוי בתלמוד.

ג. חלקי השעה. — השעה העברית מחולקת לאלף ושמונים חלקים (א' פ או תתר"פ חלקים = 1080) והם נקראים „חלקים” סתם, והכונה היא לחלקי תתר"פ בשעה. „חלק” אחד (מתתר"פ בשעה) = $3\frac{1}{4}$ שניות. 18 „חלקים” = דקה. 270 „חלקים” = רבע שעה = 15 דקות. 540 „חלקים” = חצי שעה = 30 דקות.

ד. מידת החודש. — החודש שבלוח העברי הוא חודש הלבנה, אשר במהלכה על פני השמים היא נראית כמתחדשת מזמן לזמן, ופרק הזמן שבין חידוש לחידוש נקרא חודש; וכן גם ירח (השם הנרדף לחודש) הוא משורש ירח (שם נרדף ללבנה). מידת החודש המונחת ביסוד הלוח העברי היא: כ"ט יום י"ב שעות תשצ"ג חלקים מתתר"פ בשעה, שהם 44 דקות ועוד $3\frac{1}{4}$ שניות.

ה. מספר חדשי השנה. — אילו היה הלוח העברי רק ירחי (כמו למשל לוח המוסלמים), כי אז היתה השנה מצטרפת מי"ב חדשי לבנה בלבד, העולים (יב \times כט יום, י"ב שעות, תשצ"ג חלקים) לשנ"ד יום, ח' שעות, תתצ"ו חלקים. ומכיון ששנת החמה (או: השנה הטרופית), שרק בה חוזרות עונות או תקופות השנה בזמנים קבועים, מונה בחשבון מקורב: שס"ה יום ח' שעות וקרוב ל-49 דקות, נמצא כי כל שנה ירחית קצרה משנת שמשית בקירוב ל-11 יום. לפי זה היינו מוצאים כי אחר שלוש שנים תקדים השנה העברית לבוא בתקופת שנת החמה ביותר מחודש ימים, והפסח שהיה חל בתחילה בחודש האביב היה לאחר שלוש שנים חל חודש אחד לפני חודש האביב, ולאחר עוד שנים שלש שנים — כחדשיים ויותר לפני חודש האביב, היינו באמצע החורף (ואמנם חגי המוסלמים

מקיפים בדרך זו במרוצת שלוש שנים את כל תקופות השנה; ואולם התורה הוזהרה בפירוש (שמות כ"ג טו, טז; דברים ט"ז א, יג) לחוג את חג הפסח דווקא "למועד חודש האביב", "שמור את חודש האביב ועשית פסח", וחג הסוכות דווקא בתקופת האסיף, ולכן נתגלה הכרח לתקן את הקילקול שבשנת הלבנה, כדי להשלימה ולהשוותה לשנת החמה. לוח כזה, שבו החדשים נמנים ללבנה, וחשבון ימי השנה הוא בכל זאת לפי שנת החמה, נקרא לוח ירחי-שמי (לוגיסולאר). אותו תיקון מבצעים בזה, שבשנה אחת משלוש שנים ופעמים משתי שנים (היינו כשמספר הימים החסרים לשנת הלבנה עולה לחודש או לרובו של חודש) מוסיפים על י"ב חדשי השנה עוד חודש שלושה עשר, והוא נקרא חודש העיבור, ושנה כזאת היא שנת עיבור או "מעוברת". בשנה מעוברת כופלים את חודש אדר (שהוא הסמוך לניסן) ומקדימים לו אדר א', חודש בן ל' יום, והוא חודש העיבור.

ו. כלל עיבור השנים. — מכיוון שעיבור השנים נעשה כדי לקיים את מצוות התורה: "שמור את חודש האביב ועשית פסח" יוצא, כי הפסח, אשר זמנו הוא ט"ו בחודש הלבנה, ניסן, לא יחול אלא משהגיע חודש האביב, שזמנו קבוע בשנת החמה (וממילא חג הסוכות בחודש האסיף), לכן נקבע הכלל שאין להקדים את הפסח לפני היום שבו מתחיל חודש האביב, והוא יום תקופת ניסן, או יום שוויון היום והלילה.

ז. מחזור של י"ט וסדר העיבורים. — והנה חשבו החכמים ומצאו כי השנים הראויות להתעבר לפי הכלל הנ"ל הולכות וחוזרות בסדר קבוע בכל תקופה של י"ט שנים, ולכן קראו לתקופה כזאת בשם מחזור: כל תקופה של י"ט שנה מצטרפת מי"ב שנים פשוטות, כל אחת בת י"ב חודש, וז' שנים מעוברות, כל אחת בת י"ג חדשי לבנה. סדר שנות העיבור בכל מחזור אף הוא קבוע, והן: השנים ג ו ח י א י ד י ז י ט (והסימן: גוח אדזט) בכל מחזור הן שנות העיבור. לפי זה אם רצונך לדעת אם איזו שנה נתונה במנין היצירה פשוטה או מעוברת, עליך לחלק את מספר אותה שנה ל-19 ולראות את המספר העודף על 19; אם הוא אחד המספרים הנ"ל (או שאין עודף, והרי זה 19), השנה מעוברת. דוגמה: ה'תשי"ד ליצירה: מספר 5714 מחולק ל-19 נתן עודף 14 והשנה מעוברת; אבל השנה הקודמת לה, ה'תשי"ג היא י"ג במחזור, וכן השנה הבאה אחריה ה'תשט"ו היא ט"ו במחזור, ולכן שתיהן פשוטות. באותו דרך נמצא כי עד שנת ה'תש"א עברו במנין היצירה 300 מחזורים בני י"ט שנה, ולמן שנת ה'תש"א התחיל מחזור ש"א ובתוך מחזור זה מעוברות השנים: ה'תש"ג, ה'תש"ו, ה'תש"ח, ה'תשי"א, ה'תשי"ד, ה'תשי"ז, ה'תשי"ט.

ח. תחילת החודש. — מידת החודש האמורה, כט יב תשצג, היא מידתו האמצעית; ואלו החודש האמתי (האסטרונומי) מתחיל מרגע התקבץ הירח עם השמש, כלומר: במהלכו סביב לאוץ הוא מגיע למצב כזה שהוא נמצא בקו ישר בין הארץ ובין השמש, ואז הוא מופנה כולו אל הארץ בצדו האפל, ולכן אין הוא נראה לנו כלל. רגע זה נקרא בעברית בשם מולד (הלבנה), שכן בו כאילו גוועת וכלה הלבנה, וישנה ונולדת הלבנה החדשה, שבתחילה היא קטנה מאד והולכת וגדולה מיום ליום. הזמן העובר בין קיבוץ אחד לבא אחריו הוא החודש האמתי של הלבנה, ומידתו אינה קבועה כי אם

משתנה מחודש לחודש בגבולות מסויימים. לעולם יותר מכ"ט יום ופחות מל' יום. ואולם החודש האזרחי, מטעמים מעשיים, מן ההכרח הוא שיצטרף ממספר מסויים של ימים שלמים בלי שיור של שעות וחלקי השעה (מונין ימים לחדשים ואין מונין שעות לחדשים, מגילה ט); ואלו המולד, בין האמיתי ובין האמצעי, אפשר לו שיחול בכל שעה ובכל רגע. ואולם זמן המולד האמצעי משמש יסוד לכל חשבון הלוח העברי, ולפיו, בעזרת מספר כללים המפורטים בסמוך, נקבעת תחלת כל שנה, ולכן ידיעת זמן המולד האמצעי היא עיקר גדול וראשון בשיטת הלוח העברי.

ט. ה מ ל ד. — אם ידוע זמן מולד חודש אחד אפשר למצוא על פיו מולד כל חודש לפניו או לאחריו. מולד ראשון, שממנו מתחילים כל החשבונות, חל ביום א' בתשרי שנה א' ליצירה, שהיה יום ב' בשבת, בשעה ה' ור"ד חלקים, וסימן לזכירה: בהר"ד. היום העברי מתחיל מתחילת שעה 7 בערב, ולפי זה בהר"ד משמעו: ב' בשבת, 23 שעה, 11 דקות, 20 שניות.

ראש השנה נקבע ביום מולד תשרי חוץ מבמקרים אלה המכונים דחיות: א. לעולם אין ראש השנה נקבע בימי א' ד' ו' בשבת. — ב. בימי ב' ג' ה' ז' בשבת, אם המולד חל למן י"ח שעות (צהריים) ומעלה (מולד זקן) ראש השנה נדחה לימי ג' ה' ז' ב'. שתי אלה הן אבות הדחיות והן גורמות עוד לשתים שהן תולדותיהן: — ג. אם המולד נופל ביום ג' בשבת ט' שעות ור"ד חלקים (גטר"ד) לשנה פשוטה, ראש השנה נדחה ליום ה'. — ד. אם המולד חל ביום ב' בשעה ט"ו ותקפ"ט חלקים (בטותקפ"ט) לשנה פשוטה לאחר שנת עיבור, ראש השנה נדחה ליום ג' כאמור לעיל.

י. מספר ימי כל חודש. — מספר ימי כל החדשים, חוץ מרחשוון וכסליו, קבועים בכל שנה לפי רשימה זו:

תשרי בן ל' יום. מרחשוון כ"ט (בשנה כסדרה או חסרה) או ל' (בשנה שלמה) יום. כסליו ל' (בשנה כסידרה או שלמה) או כ"ט (בשנה חסרה) יום. טבת כ"ט יום. שבט ל' יום. אדר כ"ט יום (בפשוטה). אדר א' ל' יום (במעוברת). אדר ב' כ"ט יום (במעוברת). ניסן ל' יום. אייר כ"ט יום. סיון ל' יום. תמוז כ"ט יום. אב ל' יום. אלול כ"ט יום. על שנה שלמה, כסדרה או חסרה ראה להלן סימן יב.

יא. ראש חודש ואחד בחודש. — מכיון שמידת החודש היא כ"ט יום וקרוב לייג שעה, הנה מובן כי אם החודש הוא בן ל' יום, חלק מיום ל' שייך באמת לאותו החודש, ואלו חלקו האחרון שייך לחודש הבא אחריו. ולכן נקבע כלל זה: כל חודש הבא לאחר חודש בן ל' יום חושבים לו שני ימים של ראש חודש: יום ל' של החודש הקודם הוא א' דראש חודש, ואחריו בא יום ב' דראש חודש, ורק זה האחרון הוא אחד בחודש החדש. הנה כן: ל' בתשרי הוא יום א' של ראש חודש מרחשוון, והיום הבא אחריו הוא ב' ראש חודש מרחשוון, והוא הוא א' לחודש מרחשוון, וכן גם החודש כסליו בשנה שלמה, החודש טבת בשנה שלמה או כסדרה, החודש אדר בפשוטה, ושני אדרים במעוברת, והחדשים אייר תמוז ואלול — כולם יש להם שני ימי ראש חודש, והשני בהם הוא יום

אחד בחודש. שאר החדשים: כסליו בשנה כסדרה או חסרה, טבת בשנה חסרה, שבט, ניסן, סיוון, אב יש להם רק יום אחד של ראש חודש והוא גם יום א' בחודש; יום א' וב' של תשרי שניהם ימי ראש השנה, וא' שבהם הוא גם ראש חודש וגם א' בחודש. פרט זה יש לזכור, משום שיש תעודות מסומנות בתאריך של א' או ב' דראש חודש, למשל, יום א' דראש חודש אייר, ואין זה אחד באייר, כי אם ל' בניסן. מתוך סימן זה מתברר כמו כן, כי ראשי כל החדשים וכן יום א' של כל החדשים, חוץ מתשרי, אינם נקבעים לפי מולדותיהם, כי אם לפי הסדר הקבוע הנ"ל מתוך א' בתשרי. אבל בידיעת מולד כל חודש יש תועלת מעשית למי ששואף לדעת מתי אפשר לצפות ללילות מוארים באור לבנה; וזה הכלל: ביום המולד הירח שוקע בשעה אחת עם השמש או סמוך לשקיעת השמש; למן יום המולד והלאה אור הלבנה הולך ומתרבה לאחר שקיעת השמש מערב לערב, והיא מאחרת לשקוע מיום ליום כדי 50 דקות בערך מזמן שקיעתה אתמול. וכן עד אמצע החודש (ביום י"ד-ט"ו בו) שאז היא מלאה, עולה במורח עם שקיעת החמה במערב, מאירה כל הלילה ושוקעת בבוקר במערב עם זריחת החמה במזרח, ומאז והלאה היא מתמעטת ומאחרת להופיע בכמו 50 דקות מיום ליום, עד שבסוף החודש היא נעלמת כליל עד לאחר המולד החדש, וחוזר חלילה.

יב. ששה מיני שנים לפי מספר ימיהן. — על פי כל האמור למעלה אנו מוצאים ששה מיני שנים לפי מספר ימיהן:

שלושה בפשוטות:

(א) שלמה, שבה ז' חדשים בני ל' יום (תשרי, מרחשוון, כסלו, שבט, ניסן, סיוון, אב); וה' חדשים בני כ"ט יום (טבת, אדר, אייר, תמוז, אלול) — סך הכול שנה יום, שהם חמישים שבועות וחמישה ימים.

(ב) כסדרה, שבה ו' חדשים בני ל' יום (תשרי, כסליו, שבט, ניסן, סיוון, אב) וז' חדשים בני כ"ט יום (מרחשוון, טבת, אדר, אייר, תמוז, אלול) — סך הכול שנה יום, שהם 50 שבועות וארבעה ימים.

(ג) חסרה, שבה ה' חדשים בני ל' יום (תשרי, שבט, ניסן, סיוון, אב); וז' חדשים בני כ"ט יום (מרחשוון, כסליו, טבת, אדר, אייר, תמוז, אלול) — סך הכול שנה יום, שהם 50 שבועות ושלושה ימים.

ושלושה במעוברות:

(ד) שלמה, שבה ח' חדשים בני ל' יום (אותם שבשלמה פשוטה ועוד אדר א') וה' חדשים בני כ"ט יום (כמו בפשוטה), — סך הכול שנה יום, שהם חמישים שבועות וחמישה ימים.

(ה) כסדרה, שבה ז' חדשים בני ל' יום (כנ"ל); וז' בני כ"ט יום (כנ"ל), — סך הכול שנה יום, שהם חמישים וארבעה שבועות וששה ימים.

(ו) חסרה, שבה ו' חדשים בני ל' יום (כנ"ל) וז' חדשים בני כ"ט יום (כנ"ל) — סך הכול שנה יום, שהם חמישים וארבעה שבועות וחמישה ימים.

יג. שו"ח כה"ז חד"ו. כדי לקבוע אם השנה שלמה. כסדרה או חסרה, יש למצוא את מולדות תשרי של השנה הנתונה ושל השנה הבאה אחריה ולפי המולדות האלה בעזרת כללי הדחיות (ראה סימן ט) מוצאים את ימי השבוע, שבהם תל יום א' של ראש שתי השנים, ומונים את מספרם לפי סדר ימי השבוע מן ועד בכלל, ואז מוצאים אחת משש אפשרויות הכלולות בסימנים שו"ח כה"ז חד"ו. וזה פירושה:

שו"ח: השנה שלמה אם מספר הימים כנ"ל הוא ו' בפשוטה או ח' במעוברת;
כה"ז: השנה כסדרה, אם מספר הימים כנ"ל הוא ה' בפשוטה או ז' במעוברת; חד"ו:
השנה חסרה, אם מספר הימים כנ"ל הוא ד' בפשוטה או ו' במעוברת.

דוגמה: מולד תשרי של שנת ה'תשי"ד (י"ד במחזור, מעוברת) הוא: ג כג א'כד. המולד זקן, ובכך ראש השנה נדחה ליום ה'; מולד תשרי של ה'תשט"ו: ב כא תקלג. שוב המולד זקן וראש השנה נדחה ליום ג'. והנה מונים לשנת תשי"ד: הובזאג — ששה ימים לשנה מעוברת, הרי היא נקבעת לפי הכלל חד"ו: חסרה. מולד תשרי של ה'תשי"ו הוא: זו שכת. אם כן מונים לשנת תשט"ו: ג ד ה ו ז — חמשה ימים בפשוטה, הרי חל עליה הכלל של כה"ז: השנה כסדרה; וכו'.

יד. מתשרי עד ניסן ומניסן עד תשרי. — מכל האמור לעיל יוצאה מסקנה זאת: ההבדל בין מספרי הימים של השנים השונות מצוי רק במחצית הראשונה של השנה, בחדשים תשרי-אדר (או אדר ב'); ואלו מחצית השנה השניה, המצטרפת מששת החדשים ניסן-אלול, שמהם שלושה, ניסן, סיון, אב מלאים, ושלושה — אייר, תמוז, אלול חסרים — מספר ימיה קבוע ושווה תמיד: 177. מחצית השנה הראשונה, תשרי עד אדר הסמוך לניסן בפשוטות, בשלמה: 178, בכסדרה, 177, בחסרה: 176; במעוברות, בשלמה: 208, בכסדרה: 207, בחסרה: 206.

טו. קביעות השנה. — בשם קביעות השנה קוראים לסדר כל ימי השנה, למן יום השבוע שבו חל ראש השנה, ימי השבוע שבהם חלים ראשי החדשים, ימי החודש שבהם חלות כל שבתות השנה, ימי השבוע של כל המועדים וממילא כל עניני הלוח הקשורים בהם, שסדרם משתנה קצת בשנים השונות; ואלו ימי החודש שבהם חלים כל המועדים קבועים ועומדים תמיד, ורק מעטים מאד מהם משתניג' קצת בהכרח בשנים השונות, כמפורט ברשימת המועדים להלן.

יו. סימן הקביעות. — לשם סימון כל קביעות השנה נותנים צירוף של שלוש אותיות, שבהן נתונות הידיעות החשובות ביותר של סדר השנה, והן אפיניות לכל סדר ימי השנה. האות הראשונה מסמנת היום בשבוע של ראש השנה, וגם סוכות, והיא אחת מאותיות בגה"ז; השלישית מראה את היום בשבוע שבו חלים ראש חודש ניסן ופסח, והן אחת האותיות אגה"ז; והתיכונה שבשלוש האותיות היא ש' או כ' או ח', המראה שהשנה שלמה, כסדרה, או חסרה, לפי משמעותן המפורטת בסעיף הקודם. דוגמה: סימן הקביעות בש"ה פשוטה משמעו: השנה פשוטה, ר"ה וסוכות חלים ביום ב' בשבת; השנה שלמה, מרחשוון וכסליו שניהם בני ל' יום; ראש חודש ניסן ופסח חלים ביום ה' בשבת.

הידיעות שנותנות לנו שתי האותיות הראשונות של סימן הקביעות (בגה"ז ושכ"ח) ניתנות, כפי הידוע לנו מן הסעיפים הקודמים, מתוך מולד תשרי של השנה הנתונה; והידיעה שבאות השלישית (אגה"ז), היינו היום שבו חלים א' בניסן ופסח, יוצאת ממילא מתוך שתי האותיות הראשונות, שכן אם השנה שלמה וראש השנה חל ביום ב' בשבת ותמנה מאחד בתשרי שהוא בן ל' יום, תמצא שא' במרחשוון הוא יום ד', א' בכסליו יום ו', א' בטבת יום א', א' בשבט יום ב', א' באדר יום ד', א' בניסן יום ה', וכן בכל שאר סימני הקביעות המפורטים בסימן הבא.

י. י"ד מיני קביעות. — אפשר היה לדמות, כי כל מיני הקביעות הם: 4 (ימי בגה"ז הכשרים לקבוע בהם ראש השנה) כפולים 2 (שנה פשוטה או מעוברת) כפולים 3 (מיני שנים: שלמה, כסדרה או חסרה) — ס"ה 24. ואולם למעשה נתגלה כי בשיטת חשבונות המולדות המפורטה לעיל לא נתגשמו מאותם 24 מיני הקביעות אלא 14, ז' לפשוטות וז' למעוברות, ושאר האפשרויות אינן חלות לעולם. ואלה הם י"ד מיני הקביעות:

פשוטות: בשה, בחג, גכה, השא, הכז, זשג, זחא.

מעוברות: בשז, בחה, גכז, השג, החא, זשה, זחג.

זאת אומרת, שאם ראש השנה חל ביום ב' או ביום ז' בין בפשוטות ובין במעוברות אפשר שהשנה תהיה שלמה או חסרה, אבל לעולם לא כסדרה, כשראש השנה חל ביום ג', בין בפשוטות ובין במעוברות השנה היא רק כסדרה, אבל לעולם לא שלמה ולא חסרה, וכשראש השנה חל ביום ה' אפשר לה להיות בפשוטה שלמה או כסדרה, אבל לא חסרה, ובמעוברות שלמה או חסרה, אבל לא כסדרה. על סימן הקביעות רגילים להוסיף את המלה: פשוטה או מעוברת.

ימי מועד וזכרון

א' בתשרי — א' דראש השנה.

ב' בתשרי — ב' דראש השנה.

ג' בתשרי — צום גדליה (אם חל בשבת נדחה ליום א').

י' בתשרי — יום כפור.

ט"ו בתשרי — סוכות (בגולה: ט"ז בתשרי: יום ב' דסוכות).

ט"ז (יז) — כ' בתשרי — חול המועד סוכות.

כ"א בתשרי — הושענא רבה.

כ"ב בתשרי — שמיני עצרת ושמחת תורה (בגולה: שמיני עצרת).

כ"ג בתשרי — אסרו חג (בגולה: שמחת תורה).

כ"ד בתשרי — בגולה אסרו חג.

ב' בנובמבר, 1917 (י"ז בחשוון, תרע"ח) — יום הצהרת באלפור על הקמת בית

לאומי לעם ישראל בארץ-ישראל.